

שמעתא עמיקתא

גליון תל"ה | פרשת קרח | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם חולי קורונה שהתרפאו מברכים ברכת הגומל

א. ברכת הגומל. ב. החיבים לברך. ג. נוסח הברכה. ד. לפני עשרה. ה. נתרפא מחולי. ו. חולי עיניים (חולה שיביס ולא נפל למשכב). ז. בזמנו שמצויות תרופות. ח. חלה בקורונה. ט. חלה מחמת פשיעה. י. מתי מברכים. יא. עד מתי מברכים. יב. לברך עבור אחרים.

א. ברכת הגומל

איתא **בברכות** (נד.) אמר רב יהודה אמר רב ד' צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוס בבית האסורים כו', מי שחלה ונתרפא וכתבי אולים מדרך פשע ומעונותיהם יתענו כל אכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו, ע"כ. וכן הוא **בטש"ע** (אוי"ח סי' רטו.) ועי' **ברא"ש** (פ"ט סי' א) דברכת הגומל במקום תודה נתקנה. ועי' **מש"כ** בזה **החת"ס** (אוי"ח סי' גא), **המהר"ם שיק** (אוי"ח סי' כז ופח) **והאבנ"ז** (אוי"ח סי' לט). ועי' עוד **במ"א** (רס"י ר"ט) שברכה זו היא רשות ולא חובה. אולם **הפמ"ג** (שם) פלג עליו דחובה היא. **והגרשו"א זצ"ל** (נשמי"א סי' ר"ט סי"ק א) פסק כהמ"א.

ב. החיבים לברך

וכת' **האבודרהם** (עמי שמ) שיי"א שארבעה בלבד צריכין להודות, אבל אחרים שבירכו היא ברכה לבטלה. וכן פסק ה"ר שם **טוב פלכו** בשם **התוס'** דאלו הארבעה דוקא, והי"ה בכל מקום שמזכיר התלמוד מספר, ע"כ.

אבל **הריב"ש** (סי' שז) כת' דארבעה לאו דוקא, ועיי"כ אם נפל עליו כותל או ניצל מדרסיה שור וכיו"ב חייב לברך דלא הווכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצוים בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים, וכי"ש הנעשה לו נס וניצול ממייתה עצמה, ע"כ.

ועי' **בשו"ע** (סעי' ט) שהביא בדעה הראשונה כהריב"ש ובשם י"א **כאבודרהם**, **והלבוש** (שם) השמיט דעת **האבודרהם**. **והלחם חמדות** (שם אות ט ומבשרי י"ט סי' ק) תמה עליו אמאי השמיטו. אולם **הט"ז** (סי' ק ז) כתב שראה נוהגין הרבה כסברא ראשונה ומסתבר כן דכל סכנות נכללו בהולכי מדבר. וכן נקט **הא"ר** (אות טו) ושכ"כ **השלט"ג** (מג. אות ג) בשם **רי"א**. וכן פסק **המ"ב** (סי' ק לג) ושכן הוא המנהג. ודעת **הכה"ח** (אות נב) שאינו מברך.

ג. נוסח הברכה

ועיי"ש **בברכות** שאמרו מאי מברך אמר רב יהודה ברוך גומל חסדים טובים. אלא שגירסת **הרי"ף** (מג.), **הרמב"ם** (פ"י ה"ח) ו**הרא"ש** (סי' א) מאי מברך הגומל לחיבים טובות שגמלני כל טוב. וכת' **הב"י** (שם) דגירסת הני רבוותא עיקר ופירוש הברכה דאפי' לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דתרגום (בראשית פ"ח סי' כ) רשע חייבא, עם כל זה גומל להם טובות, וגם אני כאי מהם שאע"פ שאיני הנון גמלני כל טוב. ועיי"ש **ברמב"ם** דהשומעים אומרים אשר גמלך כל טוב וכו'. וכן פסק **השו"ע** (סעי' ב).

ד. לפני עשרה

ואיתא **בברכות** (שם) אביי אמר צריך לאודווי קמי עשרה דכתיב וירוממוהו בקהל עם וגו', מר זוטרא אמר ותרין מייניהו רבנן שניא ובמושב זקנים יחללוהו. מתקיף לה רב אשי ואימא בי עשרה שאר עמא ותרי רבנן, קשיא, ע"כ.

ועיי"ש **בריי"ף** (שם) שפסק שצריך לאודווי באנפי עשרה כדאמר אביי, ותרי מייניהו רבנן כדאמר רב הונא. וכ"כ **הרמב"ם** (שם) ו**הסמ"ג** (עשין כז ברכת ההודאה קיד ע"א). **והתוס'** (נד: ד"ה ואימא) סוברים דבעינן עשרה ועוד תרי רבנן דהו"ל תריסר כיון דאותיבא לרב הונא ואסיקנא בקשיא. ועי' עוד **בבה"ל** (ד"ה ותרי) מש"כ בדעת **הרי"ף**. וכת' **המרדכי** (סי' ר"ב) ומיהו אי ליכא רבנן יברך. ועי' **בארחות חיים** (הל' שני וחמישי אות כה) שנהגו להודות אחר קה"ת לפי שיש שם עשרה.

וככת **הטור** (שם) שאם בירך אפי' בפחות מעשרה א"צ לחזור ולברך. ובאר **הב"י** (שם) היא סברת עצמו דדייק מלישנא דגמרא, ואין הדיוק נראה בעיני דאדרבה לעשרה צריך משמע שיש עיכוב בדרך, וכן דעת **ה"ר יונה**, ע"כ.

וז"ל **השו"ע** (סעי' א) צריך לברך ברכה זו בפני י', ותרי מייניהו רבנן, ואם לא שכיחי רבנן, לא ניחא מלברך, ונהגו לברך אחר קה"ת, לפי שיש שם י', ואם בירך בפחות מעשרה, י"א שיצא, וי"א שלא יצא, וטוב לחזור ולברך בפני י' בלא הזכרת שם ומלכות, ע"כ.

ה. נתרפא מחולי

ועי' **ברא"ש** (פ"ט סי' א) בשם **ה"ר יוסף** דהא דחולה שנתרפא צריך להודות היינו דוקא חולה שנפל למטה, אבל אם חש בראשו או במעיו א"צ לברך אבל בערוך משמע אפי' חש בראשו ובמעיו. וכן הביא **התוס'** (ד"ה ואימא). וכת' **הטור** (שם) שכ"כ **הראב"ד** דוקא במכה של חלל שיש בו סכנה.

ועיי"ש **בטור** (שם) שכת' בשם **הרמב"ם** שבכל חולי צריך להודות. וכת' **הב"י** (שם) שאין זה מבואר בדבריו אלא דממה ששינה הולכי מדברות האמור בגמ' וכת' במקומה בפרק י' (ה"ח) הולכי דרכים, משמע דבכל הולך דרך קאמר. ומינה למד הטור דחולה ונתרפא בכל חולי קא' ואפשר ד**הרמב"ן** גרסין בנו"ן שכ"כ **בתורת האדם** (שער המיחוש ענין הרפואה) דלאו דוקא בחולי שיביס ולא במכה של חלל דוקא אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות שדומה כמי שהעלהו לגדרים לידון כדאיתא **בשבט** (כג.) (פי' מעלות שעושי' דיניים לשבת כשדנין). וכי"כ **הרשב"א בתשובה** (ח"א סי' פב) וסיים דאין הפרש בין שיש לו מיחוש קבוע לבוא מזמן לזמן ובין שאינו קבוע, ואע"פ שנעשה לו נס פעמים רבות וניצל ממנו מן השמים רחמוהו ולא כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, ע"כ.

ובמאיירי (שם) כת' דכל שעלה למטה וירד מברך כו', דכל חולי הוא בחזקת סכנה. **ובארחות חיים** (אות כד) כת' שבירושלמי משמע דאפי' חש בראשו או בעיניו צריך להודות, וכי"כ **בערוך**, ו**שהתוס'** חולקין דדוקא עלה למטה, ושכ"כ **הראב"ה**, עיי"ש.

ועי' **בשו"ע** (סעי' ז) שפסק שבכל חולי צריך לברך, אפי' אינו חולי של סכנה, אלא כל שעלה למטה וירד, מפני שדומה כמי שהעלהו לגדרים לידון (פי' מעלות שעושי' דיניים לשבת כשדנין), ואין הפרש בין שיש לו מיחוש קבוע ובא מזמן לזמן, ובין שאינו קבוע. ועי' **במ"א** (סי' ז) שאע"פ שפעמי' רבות נתרפא ממנו מ"מ אבל בכל יומא מתרחיש ניסא, ע"כ.

בנדרים (מ"א) גדול הנס הנעשה לחולה, יותר מנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה כו', ע"כ. אולם **הרמ"א** כת' דיי"א דאינו מברך רק על חולי שגיבס, כגון מכה של חלל וכן נוהגין באשכנז. וכת' **הט"ז** (סי' ה) אליבא ד**הרמ"א** דהי"ה בחולה שמוטל במטה יותר מגי ימים כנ"ל דהא צריך לבקשת רחמים מאחרים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו', ע"כ. אולם **הבה"ל** (שם ד"ה כגון) דחה דברי **הט"ז**, עיי"ש.

והב"ח (אות ד) הסכים לשו"ע. **והמ"א** (סי' ח) כת' שכן נוהגים קצת. **והא"ר** (אות יג) כת' שכן עיקר, כי אף לה"ר יוסף כל שירד למטה מברך, ו**הראב"ד** הוא יחידאה. וכת' **המהרי"ל** דחולה קדחת צריך לברך, ע"כ. **והערוה"ש** (אות יא) כת' שהמנהג כהרמ"א.

והמ"ב (סי' כח) הביא בשם **המגן גבורים** שכל שחלה בכל גופו שכיוצ"ב מחללן עליו את השבת עיי' עו"ג מברך הגומל, וכעין זה כת' ג"כ **החיי"א** (ככלל סעי' א), אך שכת' שמ"מ לא יברך אלא נפל למטה לא פחות מג' ימים. ומ"מ אם חלה בחולי שיביס אפי' בפחות מג' ימים צריך לברך, ע"כ. וכ**החיי"א** כת' **הבן איש חי** (פרי עקב אות ז). אולם דעת **האור לציון** (ח"ב אות מד) שמסתמית השו"ע משמע שאף אם חלה ונפל למשכב לרגע מברך. בפרט בחולה שיביס, לכי"ע א"צ שיפול למשכב גי', ע"כ.

ו. חולי עיניים (חולה שיביס ולא נפל למשכב)

ועי' **בשו"ת שדה הארץ** (ח"ג או"ח סי' ז) שמנהג העולם הוא שלא לברך על מי שהיה חולה בעיניו אע"פ שהוא חולי שיביס, כי מהשו"ע משמע שמברכים אם חלה ועלה למטה. וכן הוא **בעיקרי דינים** (אוי"ח סי' ו אות כד). והביאו **הארחות חיים** (סי' ר"ט סי' ק) וכן הוא **בבן איש חי** (שם). ועי' **בצ"ח** (הכ"ס סי' ט) ועיי"ש ח"ב סי' יח) שמ"מ אם עבר ניתוח עין לכי"ע צריך לברך דהרי עלה למטה. ודעת **הגרשו"א זצ"ל** (נשמי"א שם סי' ב) שלחיש עיכר רפואה ח"ס) שהעובר פועלת ציתורו בלבד, ניתוח שבר וכדו' אף אם רק היה הרדמה מקומית מברך. אולם דעת **הגרשו"א זצ"ל** (שם) שלא מברכים אלא בנייתוח תחת הרדמה כללית.

פניני הלכה

האם מותר לנגב ידיו בשעה שמברך

א - אמרין **בפסחים** (ז) כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דאכתי גברא לא חזי.

ופר"ש דאכתי גברא לא חזי - כגון טבילת בעלי קר דקיימא לן בבברכות (כ): שאסור בדי"ת ובברכה וכו', ומשום האי טבילה תקנו בכל הטבילות ברכתן לבסוף. אולם **התוס'** (שם ד"ה על הטבילה) כתבו משמיה דרי"ח בשם הגאון דדוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וציונו דאכתי נכרי הוא. אבל שאר

חייבי טבילות כגון בעל קרי וכיוצ"ב מותר לברך וכו', אע"פ כן אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאזכר בטבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו חכמים, וכן בנטילת ידים לא חילקו בין נטילה שאחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם, ומיחו בנטילה יש טעם אחר בלא אחר אחר נטילה קודם הניגוב כדאמרין האוכל לחם בל"ג נגיוב ידים כאילו אוכל לחם טמא. ע"כ. וכיוצ"ב איתא **ברא"ש** (שם פ"ט סי' י).

ועי"פ דבריהם כתב **הטור** (סי' קמ"ח) - ולא יברך עד אחר הנטילה, אע"ג דכל המצות מברכין עליהם קודם לעשייתן שאני הכא שפעמים אין ידיו נקיות ואינו יכול לברך קודם הילכך תקנו שלעולם יברך אח"כ. ועוד כיון דמברך קודם הניגוב הוי שפיר קודם לעשייתן שגם הניגוב הוא מן המצוה.

ובב"י השיג עליו דלא הי"ל לכתוב לא יברך עד אחר הנטילה, דלא משמע מהתוס' והרא"ש דבדוקא צריך לברך אחר הנטילה אלא דמעמיס אלו נוהגים לברך אחר הנטילה, אלא כך הי"ל לכתוב ומברך קודם נטילה כדקיי"ל (סוכה לט). כל המצוות מברך עליהם קודם לעשייתן, ומיחו נהגו העולם לברך אחר נטילה משום דלפעמים אין ידיו נקיות. **והרמב"ם** (פ"י מהל' ברכות ה"ב) כ' סתם כל הנוטל ידיו מברך. **ור' ירוחם** (נשמי"א ח"ו קמז):

כי שראה לרבותיו נוהגים אחר שפשוף ידים מברכין קודם שיטלו עליהם מים שניים כיון שהם נקיות כבר, ולדברי כולם צריך לברך קודם הניגוב עכ"ל.

ובד"מ (סי' ג) הביא דברי **ההגהות אשר"י** (פ"ק דברכות ט"ז סי' י"ג) דחולין סי' ב) בשם **או"ז** (הל' נטו"י סי' ע"ט) דבכל המצוות אם לא בירך קודם לעשייתם מברך אחריהם. ולדינא כתב **המהב"ר** (סי' קמ"ח סי' א) מברך קודם נטילה שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן, ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה משום דפעמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר שפשוף ידיו שכבר נקיות קודם שיטלו עליהם מים שניים.

והרמ"א בהגהותיו כתב - גם יכול לברך עליהם קודם נגיוב, שגם הניגוב מן המצוה ומקרי עובר לעשייתן. ואם שכח לברך עד אחר נגיוב מברך אח"כ. ומיחו למעשה מנהג העולם בין אצל בני ספרד ובין אצל בני אשכנז כדברי **הרמ"א** לברך קודם הניגוב.

ודעת **הט"ז** (סי' י"ב) דאם לא בירך אחר הניגוב תו לא יברך, אולם הכרעת **המשנ"ב** (סי' קמ"ח) דבדיעבד יכול לברך אף אחר הניגוב.

ודעת **פוסקי ספרד** (ועיי"ן בן איש חי פרשת שמיני אות ז' וכה"ח לגר"ח סופר זצ"ל סי' קמ"ח סי' קמ"ח סי' קמ"ח) דאם לא בירך קודם הניגוב לא יברך אחריו דספק ברכות להקל. אלא יגע במקומות המכוסים שגופו ויחזור ויטול ידיו ויברך.

ב - איתא **בירושלמי** (ברכות פ"ב ה"ה) תנן הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית הרי אלו מברכין ברכה ראשונה וכוללן של ירושלים ושל ארץ וחותמתין בשל ארץ, אבל אם היו עושין עמו בסעודתן או שהיה בעל הבית אוכל עמהן הרי אלו מברכין ד' ברכות. א"ר מנא זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה בשעה שיברך, דלכן מה אנו אמרין יעשה מלאכה ויברך. [פי' דאלי"כ הא יכולים לעשות מלאכתן ולברך].

ומצינו **בט"ז** (רס"י קצ"א) שהעתיק דברי הירושלמי וכתב - העתקתי זה כדי שלא תטעה לומר דוקא בשעת בהמ"ז אסרו בעשיית מלאכה ולא בשאר ברכות או תפילה, אלא דודאי גם בכל מילי דמצוה לא יעסקו בשיחה אחרת, ולא הזכירו זה כאן בהמ"ז אלא לתרץ קושיות, אבל בודאי בכל המצוות לא יעשה אותם ועוסק בדברים אחרים כי זה הוא מורה על עשייתו המצוה בלי כוונה אלא בדרך עראי ומקרה, וזה נכלל במאמר תורתנו (ויקרא כ"ו כ"א) ואם תלכו עמי

ז בזמננו שמצוינות תרופות

ולכאורה בזמננו ששכיח תרופות החרבה חוליים כגון פשעת, מחלת השושונה וכדו', אפיו שיש מהם שאם לא מטפלים בהם יש בהם סכנה, מ"מ כיון שיש להם תרופה אינם נחשבים כסכנה. וכן נראה שמנהג העולם שלא לברך עליהם. ואע"פ שהש"י (סי' ק) כת' לחלק בין ברכת הגומל לברכת שעשה לי נס שפסק השו"ע בסי' ר"ח (סי' ה) דלא יברך אא"כ ניצל ע"י נס מעל הטבע, דשאני ברכת הנס שניתקן בדבר שהוא חוץ לטבע לגמרי והכל מודים שאצבע אלקים היא, אבל הגומל הוא אע"פ שנעשה לו תשועה שאפשר דרך הטבע מ"מ הוא מחזיק טובה לו יתי' ותולה בהשגחה, וע"כ, מ"מ י"ל דבכה"ג שדרכו של עולם שלא להחשיבו כסכנה לא מברכים. ושבו העירוני שכן פסק בעל האג"מ (מסורת משה ע"ה נז).

ה. חלה בקורונה

ויש לדון בענין חולי קורונה שהתרפאו האם מברכים ברכה זו דהרי ברוב היא מחלה קלה ושיעור התמותה (ר"ל) הינו כ- 3% מהחולים. אלא שבקרב מבוגרים ואנשים הסובלים מפגיעה במערכת החיסון וכדו' הוא גבוה עד כ- 11%. ולעת עתה אין תרופה או חיסון לחולי זה. אמנם יש טיפול תומך.

ונראה שלשו"ע הנ"ל אם עלה למטה מחמת החולי צריך לברך, בפרט שאין תרופה לחולי. אלא שלהרמ"א י"ל דאע"פ ששייך בו סכנה מ"מ אם חלו במצב קל אינם מברכים, אבל אם חלו באופן שמחללין עליהן את השבת מברכים.

ט. חלה מחמת פשיעה

ואם נדבק בחולי מחמת פשיעה י"ל שאינו מברך. דיעוי **במנחת אלעזר** (ח"ד סי' מז) שנקט שאדם שהכניס עצמו לסכנה כדי להציל רכושו וניצול בדרך נס אינו מברך הגומל, כיון שאין ראוי לעשות נס מחמת מעשה שהוא כיון שנעשה נגד צרון ה'. וכסברא זו כת' המנח"י (ח"ב סי' מז). ו**נבשכיל עבדי** (ח"ב סי' ז ועי' ח"ב סי' טו) כת' דברכה זו לא שייכת אלא בחולי שבא לו בידי שמים שאז שייך לומר דהוא בא מכח חטאיו וראוי לברך לה' שגמלו חסד שלא שילם לו כרוב פשעיו כמבואר **במהר"ם מיניץ** (סי' יד), משא"כ בחולי שבא מחמת שלא שמר את גופו כראוי. ועיי"ש שהביא ראייה לדבריו **מהמחז"ב** (סי' רט) שכת' שמברכים דוקא על צרה החלה לאדם בעל כרחו ושלא מדעתו ונעשה לו נס, אבל בדבר שהוא כפצויו ה' לעשותו כגון עקידת יצחק או כסכה אינו חייב לברך, ע"כ. והנה **חיים** (ח"ג סי' ט) כת' שבכה"ג מברך, והביא ראיה מהמחז"ב הנ"ל לאידך גיסא דדוקא אין נכנס בסכנה מחמת ציווי אינו מברך משא"כ במקום שנכנס בסכנה ע"ד עצמו. והביאו **הכה"ח** (שם אות מח). ועכ"פ מידי ספקא לא יצאנו והוי סביל. וע"כ אם נדבק בחולי מחמת פשיעה אינו מברך ברכה זו. וכן פסק **הצ"ח** (ח"ב סי' כה פ"ב).

י. בתי מברכים

ועי' **ענין זקנים** (סי' ט) שכת' שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי, וכן בחולה עד שיחזור לבוריו לגמרי וכמאמר **במכילתא** (פ"ר משפטים פרשה ה') דכ"ז שאינו הולך על בוריו עדיין הוא בספק סכנה, וא"כ לענין ברכת הגומל אין הטובה שלימה. והביאו **האר"ר** (אות א) וכן פסק **הגר"ז** (פסקי הסיידור פ"ג אות ה). וכ"כ **בא"ב בוטשאטש** מהדו"ק (שם) אלא שבמהדו"ת לא הכריע. וכן משמע מהמ"ב (שם סי' ב) שכת' שמברך אחר שנתרפא והולך כבר על בוריו.

אלא דיש לדון כשתרפא לגמרי ויצא מהסכנה אלא שהמחלה שאיירה רושם בגופו לזמן ממושך, כמו שמצוי בחולי קורונה שאחר שהתרפאו רבים עדיין סובלים ממנה ממערכות שונות. ומסתבר דבכה"ג מברך כי יצא מהסכנה לגמרי. שו"ר **בשבט הלוי** (ח"ד סי' קנב ד"ה ולדודי) שכתב שנראה שאם התרפא ויכל לרדת ממטותיו לא יצא מעצם הסכנה, אפ"י אם צריך עוד איזה טיפול כי עדיין ישאר לו רושם מהמחלה, יברך ברכת הגומל כי עכשיו נעשה לו טובה ונס מן השמים, ע"כ. ולפי דבריו ק"ו ב"ד שמברך כי יצא לגמרי מהמחלה אלא שיש עדיין רושם ממנה. ו**הדברי יציב** (גאו"ח סי' פ) נקט שאינו מברך עד שיבריא לגמרי ולא ירגיש שום חולשה מהמחלה. ונראה שיודה במקום שהסכנה ודאי חלפה כמו ב"ד.

יא. עך מתי מברכים

כתב **הטור** (שם) שאם איחר מלברך יש לו תשלום לברך כל זמן שירצה. אבל **בב"י** (שם) כת' בשם **הארוחת חיים** בשם **הרמב"ן** דעד שלשה ימים מברכן. ואני מצאתי כתוב דטעמא מדאמרין **בעירובין** (הב"ב). הבא מן הדרך לא יתפלל עד שלשה ימים נראה דעד שלשה ימים קרוי בא מן הדרך ועוד מצאתי כתוב **שהרשב"א** קיבל מה"ר **יונה** דעד חמשה ימים יכול לברך, ע"כ. ועי' **בשו"ע** (סי' ט) שאם איחר, יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה, ונכון שלא לאחר שלשה ימים. וכת' **הערוה"ש** (אות ז) שאם הפליג זמן רב עד שנשכח העניין אין לו לברך, ע"כ.

ויעוי' **בא"ר** (אות ב) בשם **הנה"ג** (הנהג"י) ד"ברך אפ"י ביום דליכא ס"ת, כדי שלא יתאחר יותר מג"י. וכן נקט **המ"ב** (סי' ג). אלא דעיי"ש (סי' ה) בשם הלכות הרא"ה שעי"מ לברכה ב"י ימתין עד ג"י. אלא שכמדומה שמנהג הפשוט להמתין בכל גוונא ליום שיש בו ס"ת. וכן מבואר **בשערי אפרים** (שו"ד אות כז) כי יש טורח לחזור אחר עשרה ולאוספת תוך ביתו וכיון שיש לה תשלומין, לכן מאחרין אותה עד שהולך לבהכ"נ ועולה לתורה, ע"כ.

יב. לברך עבור אחרים

איתא **בברכות** (שם) רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן, אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא, א"ל פטרתן יתי מלאודווי כו', והא איהו לא קא מודה, לא צריך דעני בתרייהו אמן, ע"כ. ולמד מכאן **הטור** (שם) שאי יכול לברך עבור חברו אפ"י אינו חייב לברך בעצמו, ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה, שהם נתנו שבח והודאה למקום כדרך ענייני משמחים למקום על הטובה שזומנין להם, ע"כ. וכן **השלט"ג** (מג. ברו"ח אות ה) כת' בשם **ריא"ז** (ברכות פ"ט ה"א אות ה) דנ"ר שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו, ע"כ. והביאו **הדרי"מ** (אות א). ו**הב"י** (שם) כת' שיש ללמוד מזה על מה שנוהגים קצת אנשים שכשילודות נשותיהם עומדים ומברכים ברכת הגומל דלאו ברכה לבטלה היא, אבל **הרשב"א** (נד. ד"ה הרוואה) כת' דאע"ג דבעיא היא **בירושלמי** (ברכות פ"ט ה"א) מהו לברך אניסא דרביה ולא פשטוה, איכא למיפשטה מהא דרב חנא בגדתאה דרבנן לא בריכו על רפואת רב יהודה אלא לפי שהיה רבם, וכ"כ ה"ר **מנוח** (ספר המנוחה פ"י ה"ט). ולפי דבריהם אין ללמוד משם למי שאינו רבו אע"פ שהוא חביב עליו כגופו שיברך על רפואתו. ומ"מ מצאתי לה"ר **מנוח** (שם) שכת' אלא אחרים אין צריכים ומסתברא דאי לאו תועלת בהצלתם שמברכין, ע"כ. וכת' **הב"י** דלענין הלכה כיון דלדברי הכל אינו חייב לברך לא יברך, ואם בירך גוערין בו דדילמא ברכה לבטלה היא.

ובשו"ע (סי' ז) כת' שאם בירך אחר ואמר: בא"י אמיה אשר גמלך כל טוב, וענה אמן, יצא. וכתב **המ"א** (סי' ז) שמשמע דס"ל דכל מי שמחם בו ושאי לברך, וכ"ש על אשתו שילדה, דלא כמ"ש בב"י, ע"כ. אבל **בא"ר** (אות ה) כת' שהעיקר הוא דבברי הב"י שזולת בן או תלמיד אינם רשאים לברך, וכ"כ **בעולת תמיד** שכן דעת רוב הפוסקים. ומ"מ עיי"ש **בא"ר** (אות ב) דכת' דבעל לאשתו יכול לברך דזהו יש לסמוך על הפוסקים דמברכין דאשתו כגופו, ע"כ.

ועי' **במ"ב** (סי' יז) שכת' שעל אשתו שהיא כגופו כ"ש שרשאי לברך ומהו נוהגים קצת אנשים שכשילודות נשותיהם וחוזרות לבורין עומדים ומברכים ברכת הגומל וכשהיא תענה אמן על ברכתו יוצאת בזה, ואם בירך שלא בפניה יאמר שגמל לאשתי כל טוב ואם הוא מברך על אביו [או רבו] יאמר בא"י אמיה שגמל לאבי [או לרבן] כל טוב ואם בפניו יאמר שגמלך כל טוב, ע"כ. ועי' **בה"ל** (ד"ה ואין זה) שפקפק על דין זה כי לא מצינו ברכה שאינו מחויב כלל ואפ"ה רשאי לברך (פרט כשמברך מחמת אביו או רבו, עיי"ש). ו**הכה"ח** (אות כז) כת' שנוהגים שלא לברך עבור אחרים. ודעת **בעל האג"מ** (שם) שלא נהגו לברך עבור אביו או רבו.

מסקנא דדינא

א'. מי שחלה ונתרפא מברך ברכת הגומל ב' לדעת השו"ע אפ"י חלה בחולי שאין בו סכנה שמחמתו נפל למשכב והתרפא מברך, ואף אם חלה ונפל למשכב לזמן קצר. וי"א שלא יברך אלא אם נפל למטה ג' ימים אא"כ הוא חולי שיש בו סכנה שבאופן זה אף בפחות משלשה ימים מברך. אולם לדעת הרמ"א אינו מברך רק על חולי שיב"ס אף אם חלה פחות משלשה ימים. וכן נוהגים רוב בני אשכנז. ג'. אם חלה בחולי מחמת פשיעה כגון שנדבק מאחרים מחושר זהירות אינו מברך ברכה זו. ד'. בזמננו ששכיח תרופות החרבה מחלות כגון לפשעת, לושונה וכדו', אפ"י שיש מהם שאם לא מטפלים בהם יש משום סכנה, מ"מ כיון שיש להם תרופה ובעניי נחשבים כסכנה כלל שמהנהג שלא מברכים עליהם. ה'. מי שחלה בקורונה להשו"ע אין נפל למשכב מחמת החולי צריך לברך. ולהרמ"א אע"פ ששייך בו סכנה מ"מ אם חלה במצב קל אינו מברך, אבל אם חלה באופן שמחללין עליו את השבת מברך. ו' אין לברך ברכה זו עד שיצא מהסכנה לגמרי. ואחר שיצא מהסכנה אף אם עדיין יש רושם מהמחלה מברך. ועל כן חולה קורונה אחר שהתרפא ויצא לגמרי מסכנה, אף אם עדיין סובל מחולשה וכדו', מברך.

בקרי וכו', ואפ"י עוסק במצוה זו ועוסק במצוה אחרת עמה אינו נכון כי אחד מבטל חבירו. עכ"ד.

וכבר הקשה **הפמ"ג** (משפ"ב סי' א) מהגמ' בברכות (טו) דהאומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך, ואמרינן בתם ב"ה אומרים עוסקין במלאכתן וקורין, וכ"כ **הרמב"ם** (ק"ש פ"ב ה"ד) דאפ"י בבע"ה כן, וכן פסק המחבר (סי' סג סי' ט) (דרך בפרשה ראשונה צריך להתבטל ממלאכתו). וצ"ע. ואף אם נאמר דפרשה ראשונה דין תורה לאדם, מ"מ למה יגרע ממצוות דרבנן. ואפשר דכלימוד תורה חשיב ושרי לעסוק במלאכתו בעת ללימוד תורה, ודוקא בעוסק במצוה לבד מדברי תורה אסור לעסוק במלאכה. עכ"ד.

ואף **המבשר** בסי' ס"ג (סי' ק"ט) כתב דמשמע מדברי המחבר דאחר פרשה ראשונה מותר לעסוק במלאכתו אפ"י בברכות קריאת שמע, וכן מבואר בהדיא בסי' ס"ו בב"י. ועיין לקמן סי' קצ"א בטי"ז סי' א'. וצ"ע. דאלא דמ"מ בסי' קצ"א סי' ה' העתיק לד"נא דברי הטי"ז דאין לעשות שום מלאכה או אפ"י תשמיש קל ואפ"י לעיין בדברי תורה בין בברכת המזון ובין שעוסק בתפילה או באיזו ברכה אחרת.

ג. ומצינו **בחסד לאליהם** (פ"י סי' א) שכתב - ולא יברך בהיותו מנגב ידיו כמנהג המון העם, שהרי אסור לעשות שום עסק אפילו כל דהו בשעה שמברך. והבואו דבריו **בבן איש חי** (שו"ר שמיני אות ז) ועוד יוסף חי ויצא סי"ב). וכיוצא"ב בתם **בכה"חיים** (לר"ח פלאגי - סי' כ"ב אות ד') - לברך קודם הניגוב ולא יהיה נוגב ומברך. ע"כ. [אך לא נתפרש בדבריו בהדיא דהוא מחמת עשיית מלאכה בשעת הניגוב. ואפשר דטעמא אחריתא [אמר]. אולם מצינו **בקיזור של"ה** (דף ע"ב ע"ב) שכתב - ולעולם צריך לברך על נטילת ידים אחר הנטילה קודם הניגוב או בשעת הניגוב שגם הניגוב מן המצוה.

וביפה ללב (ח"א אות ט) כתב להעיר עוד מלשון המחבר בסי' קס"ה ס"א - העושה צרכיו ורוצה לאכול יטול שתי פעמים וכו', ואם אינו רוצה ליטול אלא פעם אחת, לאחר ששפך פעם אחת על ידיו ומשפף יברך אשר יצר, ואח"כ **בשעת הניגוב** יברך על נטילת ידיים. ע"כ. ועייש דהעלה לד"נא דשפיר יכול לברך בשעת הניגוב. ומה דאסור לעשות שום עסק בשעה שמברך היינו כשהוא עסוק בעסק של חולין ודבר רשות לא שהוא עסוק במצווה עצמה דעסיק בה.

וכיוצא"ב מצינו בשו"ת **שלמת חיים** (הנמו"ח סי' קנ"ז) דנשאל **הגר"ח זוננפלד זצ"ל** על ברכת על נטילת ידים בשעת הניגוב מדברי הטי"ז הנזכרים, והשיב דמבואר באו"ח סי' קנ"ח סי"ב שגם הניגוב שייך למצוה ע"י הגמ' בסוטה ד'; ופשיטא דאין בזה קפידא. [ועיי' **בהליכ"ש** תפילה פ"ב דבר הלכה אות ט' ובאורחות הלכה]. ובאורחות רבינו (הנמו"ח ח"א עמ' י"ג) העיד **דהגאון רבי ישראל קנייבסקי זצ"ל** בדרך כלל היה מנגב ידיו ויושב ומברך דברכל אשר יצר, ופעמים ראותו שמברך בשעת הניגוב, וכן בברכת על נטילת ידים לסעודה איתנו מברך בשעת הניגוב. ומשמיה **דהגרי"ח שליט"א** הביא **שהחז"א זצ"ל** שכיצא מבה"כ ונטל ידיו כמה פעמים ראהו שמנגב ידיו בשעה שמברך. **העולה לד"נא** - נח' הפוסקים אם מותר לנגב ידיו בשעה שמברך, אף בכ"ג שהניגוב הוא חלק מן המצווה כגון אחר נטילת ידיים. ומ"מ יקפיד שלא יסיח דעתו וצ"ע.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

זכירת השבת בימי השבוע (ד)

זכירת השבת ע"י לימוד הלכות שבת - יוכן הוא אומר וכו' את יום השבת לקדשו יכול בלבד, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת לב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהי' שונה בפ"ך". (תורת כהנים בחוקותי, א) - "שתהא שונה בפ"ך. פי' הלכות שבת". (פירוש הראב"ד, ור"ש משאנץ שם)

- יושמעתני על גדול הדור אחד שהיה לומד עם תלמידיו בכל יום שיעור הקבוע לו היה מכוין להזכיר בתוכו קצת מעניני שבת כדי לקיים מצות זכור". (שם עולם הליחות", ח"א פרק ד')

קיום מצות זכור ע"י שימת לב למלאכת שיבות החול - יוכון לזכור כשיעשה מלאכה בחול, והוא דבר שאסור לעשות בשבת שקרוב הדבר להכשל בו ח"ו בשבת, פי' הוא מהדברים שאינם נוהגים בו כל כך, שיזכור זה בפיו ישב בשבת איסור אם עשה זה, ובזה מקיים בחול מצות עשה של זכור את יום השבת". (מרגניתא טבא אות ל, נדפס בסוף ספר אהבת חסד)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נררים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלת התורה ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: Amikta571@gmail.com